

9. Knihovny a přístupnost

Knihovny jsou ze své podstaty veřejným prostorem, který může využívat kdokoliv, bez ohledu na společenské postavení, majetkové poměry, příslušnost k etnické či náboženské skupině, zdravotní stav apod. Rovnost do knihovny je garantována i knihovním zákonem, ke je v § 2 knihovna definována jako „zařízení, v němž jsou způsobem zaručujícím rovný přístup všem bez rozdílu poskytovány veřejné knihovnické a informační služby“. Jak už bylo mnohokrát řečeno nebo napsáno „pokud mají knihovny poskytovat rovný přístup k informacím všem bez rozdílu, nestačí pouze nabídnout znevýhodněným uživatelům stejné podmínky jako ostatním. Je nutné pro ně vytvářet speciální podmínky, které tyto bariéry odstraní a tak zajistí všem uživatelům rovný přístup ke knihovním a informačním službám“¹⁾.

[Zákon o přístupnosti internetových stránek a mobilních aplikací](#) definuje povinné subjekty, které musí zajistit přístupnost webu. Ne všechny knihovny do této kategorie spadají. Přesto by však všechny knihovny s ohledem na své poslání měly usilovat o maximální přístupnost svých webových stránek a to bez ohledu, zda se na ně Zákon o přístupnosti přímo vztahuje nebo ne.

Situace knihoven v oblasti přístupnosti

V posledních letech se v knihovnách o problematice přístupnosti webu čím dál více hovoří. Toto téma se objevuje na knihovnických akcích nebo v oborových periodikách. Setkáváme se s ním třeba také v souvislosti se soutěží Biblioweb, která motivovala mnoho knihoven k tomu, aby usilovaly o přístupnost webu. Přístupnost webových stránek je také nezbytnou podmínkou [získání certifikátu Handicap Friendly](#).

I přesto však situace v přístupnosti webů knihoven není optimální. Na základě různých testování přístupnosti (soutěž Biblioweb, certifikát Handicap Friendly aj.) se ukazuje, že se na webech knihoven stále objevují značné problémy s přístupností. Některé jsou velmi závažné, protože určitým uživatelům nejen ztěžují, ale mnohdy dokonce zcela znemožňují, aby se dostali k informacím nebo službám, které potřebují. Mezi ty nejvážnější (ale zdaleka ne jediné) patří zejména:

- **Zveřejňování informací formou obrázků**, které způsobí, že jsou informace „neviditelné“ pro nevidomé uživatele, používající odcítače obrazovky. Jde zejména o pozvánky na akce, různá oznámení či aktuality.
- **Nepřístupné dokumenty**: Pokud není dokument přístupný, nemohou ho přečíst uživatelé používající odcítač obrazovky. Přitom jde často o zásadní dokumenty, jako je přihláška do knihovny, knihovní řád apod.
- **Navigace na webu nebo na stránce, kterou lze ovládat pouze pomocí myši** (zejména rozbalovací menu nebo tzv. rozbalovací harmoniky), takže uživatelé uživatelé s odcítačem obrazovky nebo lidé, kteří nemohou používat myš, se vůbec nedostanou na některé stránky nebo informace.
- **Nevhodný kontrast textu a pozadí**, který znesnadňuje čtení lidem s poruchami zraku nebo v nepříznivých světelných podmínkách.
- **Formuláře, které nelze ovládat** bez myši nebo v nich chybí srozumitelná zpětná vazba pro uživatele.

Neutěšený stav v oblasti přístupnosti webu potvrzují výsledky průzkumů bezbariérovosti knihoven z roku 2014²⁾ a 2020³⁾. V rámci obou průzkumů byla knihovnám položena otázka, zda jsou webové stránky knihovny vytvářeny formou přístupnou pro uživatele se specifickými potřebami.

Výsledné odpovědi na otázku jsou uvedeny v tab. 1 a grafech 1 a 2. Z odpovědí vyplývá, že v roce 2014 pouze 16 % knihoven mělo přístupný web a 9 % knihoven vědělo o problémech s přístupností a plánovalo jejich odstranění. Zbytek (tedy 75 % knihoven) přístupnost buď neřešilo (51 %), nebo o ní dokonce nic nevědělo (23 %).

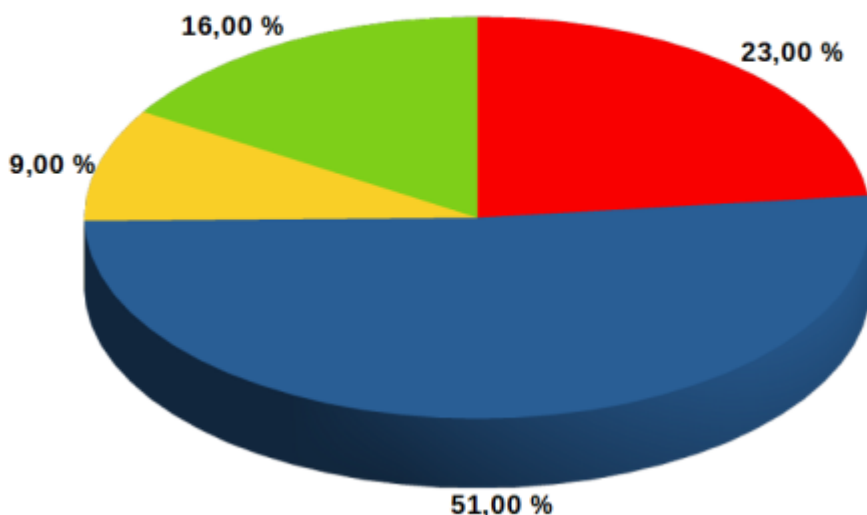
Z průzkumu prováděného na jaře 2020 vyplývá, že za 6 let se situace změnila jen mírně. Knihoven, které mají přístupný web, je nyní 23 % a podobné procento (22 %) tvoří knihovny, které se chystají problémy s přístupností řešit. Knihoven, které přístupnost dosud neřešily, nebo o tématu přístupnosti nic nevědí, je 55 %. Je to o 20 % méně, než v předchozím průzkumu. Přesto, pokud přihlídneme k tomu, že je to vývoj za šest let a že průzkum navíc probíhal rok poté, co byl vydán Zákon o přístupnosti internetových stránek a mobilních aplikací, není tento posun příliš optimistický. Navíc je nutné vzít v potaz skutečnost, že se knihovny průzkumu zúčastnily dobrovolně a je tedy pravděpodobná spíše účast knihoven, které v oblasti služeb knihoven uživatelům se specifickými potřebami angažují. Lze předpokládat, že výsledky jsou spíše příznivější než skutečnost a že situace je tudíž ve skutečnosti mnohem horší.

Tab. 1: Odpovědi knihoven na dotaz, zda jsou webové stránky vytvářeny přístupnou formou

Vybraná odpověď	Průzkum 2014	Průzkum 2020
Stránky jsou cíleně vytvářeny přístupnou formou	16 %	23 %
Víme o problémech s přístupností stránek a chystáme se je odstranit	9 %	22 %
Přístupnost webových stránek jsme dosud neřešili	51 %	37 %
Nevíme, co znamená, že jsou stránky přístupné	23 %	18 %

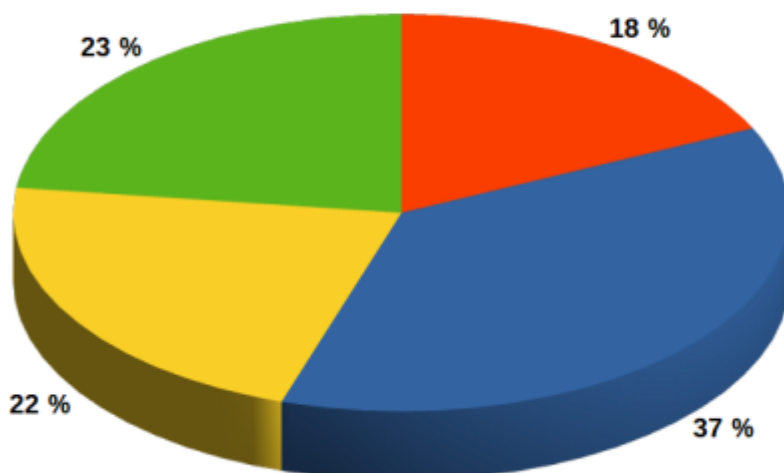
Graf 1: Přístupnost webů knihoven v roce 2014

2014

Graf 2: Přístupnost webů knihoven v roce 2020

2020

- Ano, stránky jsou cíleně vytvářeny přístupnou formou
- Víme o problémech s přístupností stránek a chystáme se je odstranit
- Přístupnost webových stránek jsme dosud neřešili
- Nevíme, co znamená, že jsou stránky přístupné

Legenda ke grafům 1 a 2 (zdroj: archiv autorky)

Proč je přístupnost pro knihovny důležitá

Informační technologie a zejména poskytování elektronických služeb dnes ke knihovnám neodmyslitelně patří. Knihovny prostřednictvím internetu půjčují elektronické knihy a nabízí informační zdroje, e-learningové kurzy, vzdělávací videa aj. I mnoho dalších oblastí a aktivit spojovaných s knihovnami se přesouvá do online prostoru. A přestože čtenáři knihoven ke komunikaci a získávání některých typů informací dnes stále více využívají sociální sítě, pokud potřebují služby knihoven, přesouvají se na weby knihoven a ke knihovním katalogům. Chceme-li uživatele oslovit, musí tyto weby pro uživatele být atraktivní, funkční a přístupné.

Jak víme, přístupnost se netýká jen lidí s postižením, ale [i dalších uživatelů webu](#).

Mnohé z překážek, které znevýhodnění uživatelé webu musí zbytečně překonávat, se dají velmi dobře odstranit. Řešení existují a na rozdíl od rekonstrukcí budov, jejichž realizace bývá z různých důvodů obtížná, rekonstrukce našich webů přece jen není tak finančně náročná a nebrání jí památková ochrana či podobné překážky. Možná nejdůležitějším krokem je překonání překážek v našem myšlení. Na tuto potřebu odkazuje jeden ze stěžejních zahraničních portálů věnovaných přístupnosti webu, který se jmenuje WebAIM. Je to nejen akronym úplného názvu portálu (Web Accessibility In Mind), ale i půvabná slovní hříčka, která nás vede k tomu, že při tvorbě webu a při vkládání informací na web by měla být přístupnost naším cílem.

Zákon o přístupnosti webových stránek a mobilních aplikací by proto pro knihovny neměl být strašákem nebo záležitostí, kterou formálně splní a odškrtnou si ji ze seznamu povinností. Spíše jej měly chápat jako příležitost, která je posune dál a zlepší služby knihoven všem uživatelům.

1)

CERNIŠÁKOVÁ, Eva a Helena HUBATKOVÁ SELUCKÁ (eds.). Rovný přístup: Standard Handicap Friendly: metodická příručka pro práci knihoven s uživateli s postižením. 1. vyd. Praha: Národní knihovna České republiky - Knihovnický institut, 2014, s. 7. ISBN 978-80-7050-641-7. Aktualizovaná verze dostupná z:

<https://ipk.nkp.cz/legislativa/normy-standardy-doporuceni/rovny-prístup.-standard-handicap-friendly>

2)

CERNIŠÁKOVÁ, Eva a NEKOLOVÁ, Kateřina. Knihovny dostupné pro všechny? aneb Služby knihoven uživatelům se specifickými potřebami = Libraries accessible for all: library services for users with special needs. In: *Knihovny současnosti 2014: sborník z 22. konference, konané ve dnech 9. až 11. září 2014 v areálu Univerzity Palackého v Olomouci* [online]. Ostrava: Sdružení knihoven ČR, 2014 [cit. 2020-09-13], s. 255–264. ISBN 978-80-86249-71-1. Dostupné také z:

<http://www.sdruk.cz/data/xinha/sdruk/ks2014/Sbornik2014.pdf>.

3)

Výsledky průzkumu z roku 2020 dosud nebyly publikovány.

From:

<https://prirucky.ipk.nkp.cz/> - Metodické příručky pro knihovny

Permanent link:

https://prirucky.ipk.nkp.cz/prístupnost/knihovny_a_přístupnost?rev=1600254021

Last update: 2020/09/16 13:00

